

УДК 378.018.8:[373.3.016:502](045)

PREPARATION OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES FOR TEACHING THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD» IN PRIMARY SCHOOL**ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ****Riaboshapka O.V. / Рябошапка О.В.***s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-6328-6304

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova, 28, 20300

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова, 28, 20300

Анотація. В публікації розглядається проблема підготовки здобувачів вищої освіти до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Визначено, що сучасні суспільство та ринок праці вимагають випускника нової формації, якого має забезпечити Нова українська школа: інноватор, особистість, патріот. Виявлено, що основними ключовими аспектами у сучасному освітньому просторі є інтегроване навчання, компетентнісний та діяльнісний підходи, які у початковій школі найбільше зосереджені в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Означені зміни потребують відповідної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах педагогічних закладів вищої освіти, чому й присвячено дану публікацію.

Ключові слова: початкова школа, здобувачі вищої освіти, інтегрований курс «Я досліджую світ», інтегроване навчання, компетентнісний підхід, професійна підготовка.

Вступ.

Стрімкий плин сьогодення, науково-технічний прогрес, євроінтеграція країни зумовили нові потреби та вимоги суспільства до громадян. Зокрема, нагальною є потреба у фахівцях нової формації, здатних мислити критично та креативно, розвиватися протягом життя, адекватно та швидко реагувати на потреби ринку праці та вимоги суспільства.

Такі зміни вплинули на всі сфери існування людства, зокрема й на освіту, яка зазнала докорінної реформи. Так у 2017 році було запроваджено Концепцію «Нова українська школа», яка пройшла кількарічне обговорення та була схвалена. Відповідно до означеної Концепції змінився і Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти, Базовий компонент дошкільної освіти та багато інших нормативно-правових актів, які супроводжували систему освіти.

Зміни, закладені у Концепції «Нова українська школа», передбачають формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, здійснення діялісноого та компетентнісного підходів, інтеграцію навчання тощо. Як результат маємо отримати нову модель випускника закладу загальної середньої освіти: особистість (цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення), патріот (патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення), інноватор (інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати

економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя).

Досліджувана проблема розкривається у двох основних напрямках: з позиції нормативно-правової бази освітньої галузі та наукових публікаціях вчених-дослідників та педагогів-практиків.

Так, реформування змісту освіти, зокрема й особливості освітнього процесу, яке зосереджено в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», регулюється Законом України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті початкової освіти, типових освітніх програмах тощо.

Підготовці майбутніх педагогів у педагогічних закладах вищої освіти чималого значення приділяли у своїх наукових дослідженнях В. Андрущенко, О. Антонова, В. Беспалько, І. Бех, В. Бондар, О. Браславська, А. Вербицький, С. Вітвіцька, С. Гончаренко, Т. Десятов, О. Дубасенюк, М. Євтух, О. Заболотна, І. Зязюн, О. Коберник, О. Комар, Т. Кошманова, В. Кремінь, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Пометун, Л. Пуховська, В. Рибалка, О. Романовський, В. Семиченко, С. Сисоева, Г. Троцько, Л. Хомич та інші [2].

Особливості освітньої інтеграції, зокрема у курсі «Я досліджую світ», підготовку здобувачів вищої освіти до впровадження означеного курсу у початковій школі досліджували Н. Андрук, Н. Бібік, І. Большакова, Д. Бугайчук, О. Вашуленко, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, Н. Поліщук, В. Пономаренко, М. Пристінська, Т. Старчук, І. Тимофеева, О. Хомич та ін.

Основний текст.

Глобальні світові процеси, які охоплюють усі сфери існування та життєдіяльності людини зумовлюють якісно новий спосіб життя, потребує критичного та креативного мислення, здатності прораховувати майбутні події та вдосконалюватися відповідно до таких змін.

На сучасному етапі розвитку суспільства дослідники визначають напрями, що формують та визначають майбутнє, а саме:

- Епоха швидкісної комунікації, об'єднання світової економіки, посилення конкуренції.
- Старіння людства, зростання чисельності низькокваліфікованого прошарку.
- Зміна форм праці, поєднання великого і малого, спільне підприємництво.
- Відкриття дивовижного потенціалу мозку.
- Зростання сфери послуг, особливо освітніх.
- Новий бум самоосвіти, тріумф особистості [4].

Звісно ж зміни пріоритетів у житті країни та суспільства, існування в умовах повномасштабної війни вносять корективи в усі сфери існування суспільства. Таким чином, нових підходів потребує і система освіти, зокрема й у спектрі підготовки майбутніх педагогічних працівників.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) спільно з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та у співпраці з багатьма іншими міжнародними і національними організаціями запропонували концептуальну модель для розробки освітніх програм. Модель має чотири виміри навчання:

- **учитися знати (пізнавати, вчитися).** Передбачає розвиток ряду здібностей, зокрема концентрації, вміння знаходити та приймати рішення, критичне мислення, творчість, що спрямовані на розуміння оточуючого світу та людей. Означений вимір навчання дає змогу здобувачам початкової освіти набути ряд навичок, як-то: читати, писати, рахувати, навички роботи з цифровими пристроями, медіаграмотність;

- **учитися застосовувати знання (діяти)** полягає у здатності зростаючого покоління до застосування отриманих знань на практиці у повсякденному житті, у відповідь на виклики сьогодення та вимоги ринку праці;

- **учитися бути (жити у злагоді з собою).** У такому вимірі навчання постає як самореалізація та підвищення особистісного потенціалу та містить когнітивні внутрішньоособистісні та міжособистісні психосоціальні навички. Отримані навички дають змогу самореалізуватися, а також допомагають у випадках, коли необхідно проявити життєву стійкість самозахист та протидіяти насильству;

- **учитися жити разом (жити у мирі та злагоді з іншими),** що визначає соціальний вимір. Це здатність людини співіснувати, жити в одному середовищі в мирі та злагоді з іншими людьми. Базується даний вимір на толерантності, етичних та соціальних нормах, правах людини, демократії, повазі тощо [4].

Зазначені виміри навчання не виступають поодинокими, більше того, вони інтегруються між собою в особистості учня і визначають ключові компетентності сьогодення.

Звичайно, попередня система освіти не могла забезпечити здобувачам чотиридимірну модель навчання, описану вище. Протиріччя між потребами сучасного зростаючого покоління, вимогами ринку праці, розвитком суспільства, науково-технічного прогресу, формуванням навичок ХХІ століття з існуючою на той час освітньою системою зумовили необхідність її докорінної реформи, яка задокументована у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту»; Концепціях «Нова українська школа», розвитку педагогічної освіти; Державному стандарті початкової освіти тощо.

Таким чином, до загальних новацій у систему загальної середньої освіти, зокрема початкової, було введено інтеграцію освітніх галузей, компетентнісний та діяльнісний підходи у навчанні, інноваційні освітні технології, гуманізацію, диференціацію, особистісно орієнтований підхід тощо.

Варто зазначити позитивний вплив інтегрованого навчання на якість освіти. Зокрема, інтегроване навчання забезпечує більш динамічний освітній процес, створює можливість комплексного уявлення про предмет чи явище, передбачає часту зміну діяльності, таким чином забезпечуючи мотивацію, цікавість та якість освітнього процесу.

Найдоцільнішим та найбільш можливим у плані реалізації інтегроване навчання є у початковій школі, оскільки там є необхідність розвантажити освітній процес дітей молодшого шкільного віку, зробити його цікавим, максимально доступним та легким, при цьому не втративши мотивацію навчальної діяльності. Важливим є той факт, що у початковій школі переважно

більшість навчальних предметів викладає вчитель-класовод, а тому і має більше можливостей для інтеграції навчальних дисциплін.

Досліджуючи інтегровані уроку в структурі початкового навчання, Н. Бібік та М. Вашуленко відзначають, що «особливо актуальним є спроби інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, без усвідомлення їх істотних ознак. Системний аналіз складових цілого, синтезуюче порівняння з іншим становить для учнів значне утруднення. Водночас ці операції, як свідчать психологи, методисти і спеціалісти з дидактики, легше формується у напрямку від загального до конкретного.» [5, с. 115].

Ефективність інтегрованого навчання відзначає й О. Савченко: «змістовні й цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайну систему уроків привабливу для учнів новизну, розширюють межі предметного викладення, а найголовніше – інтеграція змісту й організаційних форм допомагає дітям сприймати важливі поняття, явища цілісно й водночас різнобічно» [6].

Необхідність формування в учнів компетентностей спричинило актуальність компетентнісного навчання, яке сфокусоване на набуття зростаючим поколінням компетентностей, які зроблять їх успішними та конкурентоспроможними на ринку праці та загалом у житті.

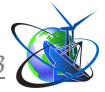
Проте, компетентнісне навчання не виключає знання, уміння та навички, які здобувалися у традиційній школі. Навпаки, вони виступають підґрунтям для формування компетентностей, які виявляються у здатності дитини використовувати отримані знання та вміння у повсякденній життєдіяльності та, навіть, у несподіваних нестандартних ситуаціях.

Компетентнісний підхід у навчанні дає змогу здобувачам освіти набути компетентності, які формуються за допомогою мислительних операцій, маніпуляцій з предметами. Для цього учням пропонуються проблемні запитання, завдання, ситуації тощо, які розв'язуються шляхом предметних дій та аналізу, синтезу, узагальнення їх результатів. Це можливо за умови тісної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, який побудований на засадах демократизму, діалогу та формувального оцінювання.

Зважаючи на модернізацію змісту початкової освіти, які реалізуються в умовах Нової української школи, мають змінитися і підходу у підготовці майбутніх фахівців початкової школи.

Так, у підготовці майбутніх фахівців освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 012 Дошкільна освіта за міждисциплінарною освітньою програмою Дошкільна освіта. Початкова освіта до навчального плану введено освітній компонент «Теорія і технологія інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [7].

Означена навчальна дисципліна спрямована на підготовку здобувачів вищої освіти до реалізації основних засад Концепції «Нова українська школа» (розвивальне, безпечне освітнє середовище, інтегроване навчання, компетентнісний, особистісно зорієнтований підхід тощо) у майбутній педагогічній діяльності.

Одним з нововведень Нової української школи є ранкова зустріч – форма роботи, яка є підготовчою до реалізації освітнього процесу, водночас дає створити сприятливий психологічний клімат в класі, налаштувати дітей на робочу атмосферу та частково реалізувати інтеграцію освітніх галузей.

Зазвичай ранкова зустріч входить до інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Варто відзначити, що кілька освітніх програм для дітей дошкільного віку також передбачають у своїй роботі ранкову зустріч, що забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ», здобувачі вищої освіти вчать планувати та моделювати роботу з дітьми молодшого шкільного віку під час проведення ранкової зустрічі. Так, студенти знайомляться з основними компонентами даної форми роботи (вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини [8]) та проводять їх, працюючи в групах.

Ранкова зустріч [9] передбачена і в деяких освітніх програмах для дітей дошкільного віку, яка, продовжуючись у початковій школі, забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

Важливим завданням для майбутніх вчителів початкової школи є здатність організовувати та реалізовувати компетентнісне навчання шляхом постановки дітям проблемним завдань чи запитань та практико-орієнтованих задач. Це досягається шляхом планування студентами уроків «Я досліджую світ» та моделювання їх фрагментів. Адже класична модель уроку передбачає повідомлення теми та мети уроку, актуалізацію опорних знань, виклад нового матеріалу, його осмислення та усвідомлення учнями. Натомість, уроки навчальної дисципліни «Я досліджую світ» мають будуватися на діяльнісному та проблемному підході, під час якого здобувачі освіти зустрічаються з проблемою та у процесі практичної діяльності шукають шляхи розв'язання проблеми та вирішують її.

Оскільки компетентнісне навчання потребує багато часу та матеріалу широкого спектру, відповідно й підготовка майбутніх вчителів початкової школи потребує більшої уваги з боку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Так, у процесі вивчення нормативної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ» майбутні вчителів початкової школи вчать добирати навчальні та наочні матеріали, проблемні завдання та запитання тощо, необхідні для проведення уроків «Я досліджую світ». Така робота, яка систематично проводиться зі здобувачами вищої освіти у процесі професійної підготовки виробляє стійкі навички у майбутніх вчителів початкової школи та мінімалізує для них проблему здійснення компетентнісного підходу на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі.

Зважаючи на те, що компетентнісне навчання найдоступніше реалізувати у початковій школі, чималого значення у процесі викладання «Теорії та технологій інтегрованого курсу «Я досліджую світ» надається формуванню здатності у майбутнього вчителя початкової школи до організації проблемних завдань, діалогічної взаємодії учнів, застосування підручних засобів,

здійснення формувального оцінювання у процесі провадження освітнього процесу.

В умовах дистанційного навчання, яке зумовила спочатку пандемія Covid-19, а згодом повномасштабне вторгнення РФ на територію України, важливим завданням є продовження здобуття освіти, зокрема й молодшими школярами. Так, в пригоді стануть мультимедійні освітні програми, рекомендовані Міністерством освіти та науки України, зокрема такими як, «Розумники», «Навчаюсь – не чекаю». Ознайомлення та особливості роботи із такими програмами майбутні педагоги мають змогу отримати на заняттях з «Теорії та технологій інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Висновки.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна відзначити, що сучасна система освіти переживає трансформаційні процеси та потребує фахівця нової формації, головна роль у підготовці яких покладена на педагогічні заклади вищої освіти.

Було представлено та описано концептуальну модель для розробки освітніх програм, яка розроблена та запропонована ЮНІСЕФ та іншими міжнародними організаціями. Загальновідомо, що означені виміри не існують окремо, а тісно взаємодіють між собою.

Було визначено, що до новацій, які введено до системи освіти, зокрема початкової освіти, належать, перш за все, інтегроване навчання, компетентнісний та діяльнісний підходи.

Були розглянуті та проаналізовані основні форми роботи з майбутніми вчителями початкової школи у процесі їх професійної підготовки у педагогічному закладі вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Така робота зі здобувачами вищої освіти сприяє формуванню в них професійної компетентностей та підготовки до роботи із сучасними дітьми в умовах реформування освіти та викликів сьогодення.

Література:

1. Концепція «Нова українська школа» / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 09.02.2024).
2. Рябошапка О. Арт-терапія як альтернативна освітня технологія у розвитку емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи. *Věda a perspektivy*. 2023. № 11 (30). С. 245-255. DOI: [10.52058/2695-1592-2023-11\(30\)-245-255](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-11(30)-245-255)
3. Конвенція про права дитини. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 16.02.2024).
4. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко та ін. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

5. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник / О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, В.О. Мартиненко та ін.; за наук. ред. Бібік Н.М. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 304 с.

6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Грамота, 2013. 504с.

7. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта. Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: <https://udpu.edu.ua/documents/educational-programs/29565/2023/Освітня%20програма%20Дошкільна%20освіта.%20Початкова%20освіта%20магістр.pdf?ver=1690435033> (дата звернення 26.04.2024).

8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelia / під заг. ред. Н. М. Бібік Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

9. Ранкова зустріч: що це і навіщо. URL: <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/> (дата звернення 02.05.2024).

References:

1. Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola» [New Ukrainian School Concept] (2016) (n.d.) <https://mon.gov.ua>. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

2. Riaboshapka, O. V. (2023). Art-terapiia yak alternatyvna osvitnia tekhnolohiia u rozvytku emotsiinoi kultury maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly [Art therapy as an alternative educational technology in the development of the emotional culture of the future primary school teacher]. *Věda a perspektivy*, 11, 245-255 [in Ukrainian].

3. Konventsiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

4. Vorontsova, T.V., Ponomarenko, V.S. et al. (2019). *Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Ia doslidzhuu svit» u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu* [New Ukrainian school: teaching methodology of the integrated course "I explore the world" in 1-2 grades of general secondary education institutions based on the competence approach]. Kyiv : Vydavnytstvo «Alaton» [in Ukrainian].

5. Savchenko, O.Ya., Bibik, N.M., & Martynenko, V.O. (2017). *Orhanizatsiini formy navchannia u pochatkovii shkoli* [Organizational forms of education in primary school: manual]. O.Ya. Savchenko (Ed.). Kyiv : Vydavnychiy dim «Sam» [in Ukrainian].

6. Savchenko, O.Ya. (2013). *Dydaktyka pochatkovoї osvity*. [Didactics of primary education]. Kyiv: Gramota [in Ukrainian].

7. Osvitno-profesiina prohrama «Doshkilna osvita. Pochatkova osvita» druhooho (mahisterskoho) rivnia vyshchoї osvity [Educational and professional program «Preschool education. Primary education» of the second (master's) level of higher education]. Retrieved from <https://udpu.edu.ua/documents/educational-programs/29565/2023/Освітня%20програма%20Дошкільна%20освіта.%20Початкова%20освіта%20магістр.pdf?ver=1690435033> [in Ukrainian].

8. Bibyk, N. M. (Eds.). (2017). *New Ukrainian school: a teacher's guide* [Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia]. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady» [in Ukrainian].

9. Rankova zustrich: shcho tse i navishcho [Morning meeting: what it is and why]. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/> [in Ukrainian].

Abstract. *The paper examines the problem of training students of higher education to teach the integrated course "I explore the world" in elementary school in the context of the implementation of the "New Ukrainian School" concept. It was determined that modern society and the labor market require a graduate of a new formation, which the New Ukrainian School should provide: an innovator, an individual, a patriot. It was found that the main key aspects in the modern educational space are integrated learning, competence and activity approaches, which in primary school are most concentrated in the integrated course "I explore the world". The indicated changes require appropriate training of the future primary school teacher in the conditions of pedagogical institutions of higher education, which is why this publication is dedicated.*

Key words: *elementary school, students of higher education, integrated course "I explore the world", integrated learning, competence approach, professional training*

Статтю надіслано: 03.06.2024 г.

© Рябошапка О.В.